

Hvorfor havner unge utenfor, og hva gjør vi?

Av Oda Oline Omdal, rådgiver i Civita

Debatten om trygd og offentlige utgifter er igjen høyaktuell. En økende andel unge står utenfor arbeid og utdanning, og utviklingen er bekymringsverdig.

Unge som havner på siden av samfunnet i tidlig alder, har større risiko for å forbli utenfor arbeidslivet. Et sammensatt sykdomsbilde, ofte kombinert med manglende kompetanse og arbeidserfaring, gjør at mange blir stående utenfor, selv om de har et sterkt ønske om å bidra.

De siste årene har flere partier foreslått nye tiltak for å snu trenden. Blant annet er det blitt foreslått å gjøre det vanskeligere for unge å få varig uføretrygd, at flere personer skal dele en stilling mellom seg, samt å kutte antallet ytelser og forenkle systemet.

Hvordan kan vi sikre at flere unge får delta i arbeid og utdanning? Dette notatet ser nærmere på utviklingen i ungt utenforskap og på hvilke politiske løsninger som er foreslått.

Utviklingen i andelen unge uføre

Kategorien «unge uføre» omfatter personer i alderen 18-29 år som er helt eller delvis uføre. Over tid har antallet i denne gruppen økt betydelig.

I 2023 var det 21 900 unge uføre i Norge, noe som tilsvarer 2,6 prosent av hele aldersgruppen. Ifølge SSB har andelen økt [med ett prosentpoeng](#) siden 2015. Samtidig har nivået holdt seg stabilt de siste tre årene (2021–2023), noe som kan tyde på at utviklingen er i ferd med å bremse.

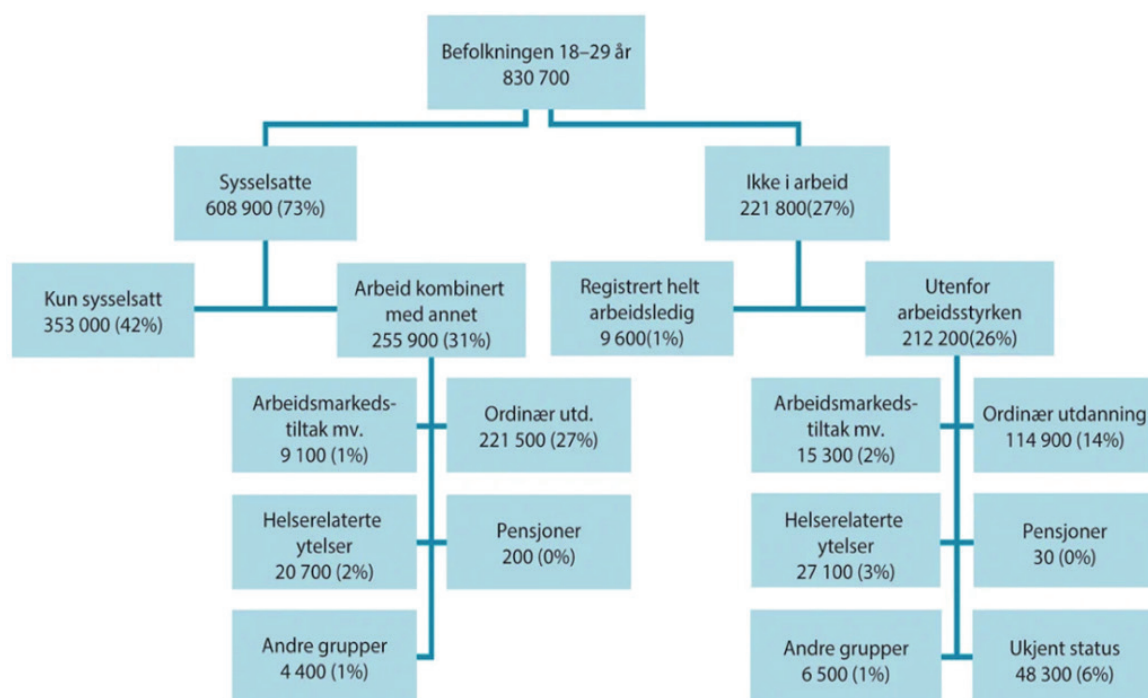
En [OECD-rapport](#) fra 2018 viser at unge som står utenfor arbeid og utdanning i Norge skiller seg fra tilsvarende grupper i andre OECD-land. I Norge er det hele 70 prosent av denne gruppen som ikke aktivt søker arbeid eller utdanning, mot et gjennomsnitt på 50 prosent.

Rapporten viser også at Norge har den høyeste andelen unge som står utenfor arbeid og utdanning og mottar helserelaterte ytelser. Andelen er tre ganger høyere enn snittet i OECD-landene.

Tall fra fjerde kvartal 2022 viser at 73 prosent av befolkningen i alderen 18–29 år var sysselsatt. Av disse var 42 prosent kun i arbeid, mens 31 prosent kombinerte arbeid med annen beskjeftigelse. 27 prosent kombinerte arbeid med ordinær utdanning.

Samtidig var 27 prosent av aldersgruppen ikke i arbeid. Av disse er imidlertid 14 prosent under ordinær utdanning, altså under opplæring, men uten arbeid. Dette gjelder for eksempel studenter som ikke jobber ved siden av studiene.

Figur hentet fra [Regjeringen.no](#)

Figur 2.20 Personer etter arbeidsmarkedsstatus, 18-29 år. Antall og andel av befolkningen. 4. kvartal 2022.

Se figurnote 2.11 for definisjon av grupper og prioriteringsrekkefølge. Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Både blant dem som er sysselsatt, og blant dem som står utenfor arbeidslivet, finnes unge som mottar helserelaterte ytelser eller deltar i arbeidsmarkedstiltak. Andelen som mottar slike ytelser *uten* å være i arbeid, er en del større enn andelen som kombinerer arbeid med støtte.

Arbeidsavklaringspenger

[Tall fra SSB](#) viser en økning i antall unge med alvorlige psykiske lidelser, som mottar uføretrygd uten først å ha mottatt arbeidsavklaringspenger (AAP). Dette betyr at enkelte går direkte til uføretrygd uten at arbeidsevnen først er blitt vurdert gjennom AAP, som antakelig kunne og/eller burde mottatt arbeidsavklaringspenger først. Når dette mellomleddet uteblir, øker risikoen for varig utenforskap.

I 2018 ble det vanskeligere å få innvilget AAP, samtidig som avklaringsperioden ble redusert med ett år. Frem til 2019 var det mange som nærmet seg slutten av avklaringsperioden, og for å sikre en noenlunde stabil økonomi, fikk en betydelig andel av disse innvilget uføretrygd. Dette viser at dersom perioden for å avklare arbeidsevnen blir for kort, kan flere ende med uføretrygd i stedet for å forsøkes tilbakeført til arbeid.

På en andre siden viser [Navs egne tall](#) at kortere makstid på AAP også har hatt noen positive effekter. Flere kom i arbeid etter den nye treårsgrensen sammenliknet med den tidligere fireårsgrensen. Samtidig ble også flere raskere avklart til uføretrygd. NAV mener selv at reduksjonen i makstid på AAP har ført til raskere avklaring — både til arbeid og til uføretrygd.

Formålet med en tidsbegrensning er å skape fremdrift i prosessen: Den skal både motivere den enkelte og samtidig forplikte NAV til å følge opp mer målrettet. Likevel kan det være vanskelig å finne balansen mellom en makstid som er motiverende, samtidig som det er tid nok til å avklare den enkeltes arbeidsevne.

Riksrevisjonens kritikk av systemet og politikken

Høsten 2024 rettet Riksrevisjonen sterk kritikk mot både NAV og Stortingets håndtering av systemet. [Hovedbudskapet var at den arbeidsrettede bistanden ikke fører til at flere unge kommer i arbeid eller utdanning.](#)

Nesten hvert tiende unge menneske er hverken i jobb eller under utdanning. Felles for mange av dem er at det ikke er lagt en plan for om, når eller hvordan de skal komme tilbake i arbeidslivet. Riksrevisjonen mener at en større andel kunne vært i aktivitet, dersom de riktige tiltakene ble iverksatt.

I Riksrevisjonens [rapport om arbeidsrettet bistand for unge utenfor arbeidslivet](#) pekes det på flere årsaker til økningen i antallet unge mottakere av arbeidsavklaringspenger og uføretrygd.

En del skyldes økning i andelen som blir uføretrygdet som 18-åring av medfødte medisinske årsaker, som [utgjør 10,3 prosent av gruppen](#) som mottar uføretrygd. Dette kan for eksempel skyldes muskelsykdommer eller hjertefeil.

For øvrig finner Riksrevisjonen ingen holdepunkter for at økningen skyldes en generell forverring av den psykiske eller fysiske helsen blant unge. Selv om det kreves en helsemessig begrunnelse for å få AAP eller uføretrygd, er det grunn til å tro at mange primært sliter med andre utfordringer, som mangel på kompetanse eller arbeidserfaring.

I en annen [rapport, Unemployed or Disabled? Disability Screening and Labor Market Outcomes of Youths](#), pekes det på en økende risiko for at unge i gråsonen mellom arbeidsledighet og helseproblemer blir skjøvet inn i varig uføretrygd. Det gjelder særlig dem som får AAP fremfor dagpenger eller sosialhjelp. Riksrevisjonens tall viser at etter tolv måneder i NAV-systemet var kun 31,9 prosent kommet i arbeid eller utdanning. Konklusjonen var klar: NAVs innsats bidrar ikke i tilstrekkelig grad til målet om at flere unge skal komme i arbeid eller utdanning. Mange har sammensatte utfordringer og behov for arbeidsrettet bistand.

Unge som registreres hos NAV, blir plassert i en såkalt innsatsgruppe basert på hvilken oppfølging de har behov for. Hovedproblemet er at mange blir værende i disse gruppene over lang tid. Dialogen mellom NAV og brukeren handler i liten grad om konkret planlegging av hvordan overgangen til arbeid eller utdanning skal være.

Rapporten slo også fast at arbeidsmarkedstiltakene ikke er godt nok tilpasset unge. Antakelig er det for få incentiver for arbeidsgivere til å tilby stillinger som kan tilpasses den enkelte bruker. Et arbeidsliv med høyt press og krav til produktivitet kan antakelig snevre inn rammene og gjøre det mindre fleksibelt.

Riksrevisjonen peker på at myndighetene har store forventninger til samarbeidet mellom NAV og helsetjenesten, men at ulike samfunnsoppdrag bidrar til ulike prioriteringer og ulike forventninger. Samspillet mellom de ulike institusjonene fungerer dårlig. Tallene viser for eksempel at fastlegen i liten grad involveres i oppfølgingen.

Særlig rammer denne manglende koordineringen unge med psykiske lidelser. Verktøy som individuell plan og individuell jobbstøtte blir for lite brukt — kun tre prosent av brukere som har fått arbeidsrettet bistand har hatt en individuell plan. Konsekvensen er at unge med behov for langvarige, koordinerte tjenester fra flere aktører, ikke får den helhetlige oppfølgingen de trenger. Sammensatte utfordringer kan medføre at det blir vanskeligere å finne riktige tiltak for den enkelte pasient. Manglende kompetanse og dårlig psykisk helse kan være særlig utfordrende.

Psykiske uhelse er en økende årsak

70 prosent av dem som mottok arbeidsavklaringspenger i perioden 2018-2022, hadde en psykisk diagnose som grunnlag for ytelsen.

Den økte andelen med psykiske plager og lidelser forklarer en stor del av økningen i andelen unge som havner utenfor. [Seniorforsker ved Frischsenteret](#), Knut Røed, mener at arbeidslivet er krevende, og at det er lite rom for dem som i perioder ikke er fullt ut produktive.

[Pandemien har forsterket utfordringene.](#) Mange mistet tilgang til sosiale arenaer, stabilitet i skole og arbeid, og faste rutiner. Flere søker nå hjelp for psykiske utfordringer og får behandling, men kapasiteten i tjenestene er begrenset. For noen kan konsekvensen bli varig trygd i stedet for behandlingen og tilretteleggingen de har behov for.

Samtidig settes psykiske diagnoser tidligere enn før. Dette kan være til hjelp for noen, men kan også føre til at unge får merkelapper som preger hvordan de blir møtt senere — og som i noen tilfeller bidrar til at de unødig kategoriseres som «utenfor arbeidslivet».

Flere har tatt til orde for at sykemeldinger og uførhetsvurderinger i større grad bør legge vekt på hva man *kan* gjøre, fremfor hva man *ikke* kan gjøre. For eksempel kan fleksible løsninger som hjemmekontor eller justert arbeidstid være avgjørende for personer med angst eller andre psykiske utfordringer. Slike tiltak kan bidra til at flere unge klarer å stå i jobb, selv om de ikke kan arbeide fulltid til enhver tid.

Endrede krav til kvalifikasjoner

Det er særlig helseproblemer, men også [manglende kompetanse](#), som fører til at mange unge står utenfor arbeidslivet. Samtidig har mange lite arbeidserfaring å vise til når de søker jobb.

Dagens arbeidsliv stiller høye krav til effektivitet, fleksibilitet og kvalifikasjoner. Der man tidligere kunne arbeide i butikk uten utdanning, kreves det i dag ofte både fagbrev og erfaring. Det samme gjelder i mange praktiske yrker: Tidligere kunne man lære det meste på arbeidsplassen, men nå forventes det ofte fagbrev og ulike kurs.

At kravene har økt, er ikke nødvendigvis negativt, men det gjøre overgangen til arbeidslivet vanskeligere for unge som strever i skolesystemet.

Mange av de unge som er registrert hos NAV, har ikke fullført videregående opplæring. Flere har lese- og skrivevansker, svake norskferdigheter og lav skolemotivasjon. Disse sammensatte utfordringene gjør det vanskelig å sikre en varig tilknytning til arbeidslivet.

Riksrevisjonens forslag

Riksrevisjonens rapport gir et nedslående bilde av dagens situasjon, men kommer også med flere konkrete forslag til forbedringer.

Det vektlegges særlig at Arbeids- og inkluderingsdepartementet må følge opp plikten til å stille aktivitetskrav for sosialhjelpsmottakere under 30 år. Tettere oppfølging og helhetlige, koordinerte planer trekkes frem som helt avgjørende for å hjelpe flere unge inn i arbeid. Regjeringen har blant annet forsøkt å møte dette gjennom innføringen av en lovfestet «Ungdomsgaranti».

Flere partier har også tatt til orde for at man som utgangspunkt ikke bør gi varige trygdeytelser til unge under 30 år. I stedet bør det legges til rette for alternative løsninger som kan få flere ut i arbeidslivet.

I tillegg til aktivitetsplikten legges det i rapporten stor vekt på behovet for bedre samhandling. Unge med sammensatte utfordringer må få mer helhetlig oppfølging. Felles satsinger og strategier mellom NAV og helsevesenet vil her være avgjørende for å lykkes.

Ungdomsgarantien

I inneværende regjeringsperiode har regjeringen, med Arbeiderpartiet i spissen, lovfestet en [ungdomsgaranti](#). Dette er en forskriftsfestet styrking av ungdomsarbeidet i NAV, og skal sikre tett og god oppfølging av unge fra fylte 16 til og med 30 år. Garantien skal være en oppfølgingsgaranti, som gir unge rett til rask hjelp og tett oppfølging så lenge det er behov.

Unge i målgruppen skal få tilbud om en fast kontaktperson i NAV-systemet. Denne skal gi veiledning om utdanningstilbud og jobbmuligheter, og samtidig fungere som koordinator for bistand fra ulike aktører og hjelpeinstanser.

Ungdomsgarantien blir en samordning av de ulike tilbudene og verktøyene unge kan benytte seg av, dersom de står utenfor arbeid og utdanning. Mange har sammensatte problemer som NAV alene ikke kan løse, men målet er at det skal bli enklere for unge å få oversikt over muligheter og rettigheter.

Det er foreløpig for tidlig å si noe om effektene, men ambisjonen er klar: Å gi flere unge en vei inn i arbeid eller utdanning — og bidra til å redusere ungt utenforskap.

Hva ønsker de ulike partiene?

Det er stor politisk uenighet om hvilke tiltak som mest effektivt kan få unge uføre ut i arbeid.

Flere partier på høyresiden har foreslått å innføre en aldersgrense for varig uføretrygd - altså at man ikke skal kunne bli permanent ufør før man har nådd en bestemt alder. På venstresiden går forslagene i retning av økte trygdeytelser og satsing på flere arbeidsplasser.

I det følgende gis en kort oppsummering av de ulike partienes standpunkter, basert på parti-programmene som ble vedtatt på landsmøtene våren 2025.

Rødt

[Rødts partiprogram](#) har ikke et eget kapittel om ungt utenforskap, men flere punkter under kapitlet *Trygder og NAV* er relevante.

Rødt slår fast at «kutt i trygder ikke skaper arbeidsplasser» og tar dermed tydelig avstand fra å redusere trygdeytelser som virkemiddel. Rødt foreslår at ingen av NAVs flerårige ytelser, som uføretrygd, arbeidsavklaringspenger og pensjon, skal være lavere enn EUs fattigdomsgrense. Per 2023 var denne grensen 251 600 kroner. I Norge regnes fattigdomsgrensen som ca. 281 000 kroner for en enslig. Det foreslås også å øke minstesatsen for sosialhjelp og å gi unge uføre en økt pensjon.

Partiet ønsker å fjerne dagens krav om minst 50 prosent uførhet for å motta AAP eller uføretrygd.

Det spesifiseres ikke en ny nedre grense, noe som kan tolkes som at alle grader av uførhet skal gi rett til uføretrygd.

Rødt ønsker også reversere kuttet i AAP for unge under 25 år, og å fjerne makstiden for AAP. Det innebærer økte ytelser og at man kan stå på AAP på ubestemt tid. Begrunnelsen er at ingen skal stå uten inntekt i overgangsperioden før de har fått jobb eller andre ytelser.

Sosialistisk venstreparti (SV)

Sosialistisk venstrepartis [program](#) inneholder heller ikke et eget kapittel om ungt utenforskap, men relevante tiltak omtales under temaet *Velferdsytelser og inntektssikring mot fattigdom*.

Her sier SV blant annet at de skal sikre at ingen lever under fattigdomsgrensen. Dette kan nok forstås på samme måte som Rødts forslag om at ingen flerårige ytelser skal ligge under fattigdomsgrensen. Det presiseres ikke om det er den europeiske eller den norske fattigdomsgrensen som legges til grunn.

SV ønsker også en statlig forpliktende normering av økonomisk sosialhjelp, hvor utgangspunktet er SIFOs (?) referansebudsjett. Det heter videre at «økonomisk sosialhjelp og utmålingen av denne skal gjøres vesentlig mindre byråkratisk og krevende for innbyggerne enn i dag, gjennom å redusere kravet til dokumenterte utgifter».

Partiet ønsker at uføretrygdede skal kunne tjene opp til 1G uten avkortning av ytelser, noe som må tolkes som at en ønsker at uføretrygdede skal kunne ha annen inntekt. Hva slags inntekt det er snakk om spesifiseres ikke nærmere i nevnte kapittel.

Arbeiderpartiet

[Arbeiderpartiet](#) legger i sitt program større vekt på arbeidslinjen enn partiene til venstre for seg. Hovedbudskapet er at flere skal inn i arbeid — også blant dem som i dag mottar uføretrygd.

Partiet foreslår å innføre arbeidsrettet oppfølging for personer med uføretrygd, slik at de som kan jobbe får mulighet til det. I dag må mange velge mellom full uføretrygd eller deltidsarbeid med lav inntekt. Dersom et slikt forslag medfører at man i større grad pålegger NAV-kontorene å følge opp dem som kan jobbe, kan man kanskje øke antallet som kan kombinere arbeid med uføretrygd.

Som nevnt ovenfor, har Arbeiderpartiet også innført en ungdomsgaranti, som de også ønsker å videreutvikle og styrke. Da denne ble innført, fikk den bred støtte i Stortinget, og arbeidet vil antakelig fortsette uavhengig av hvordan det politiske flertallet ser ut etter årets valg.

Det vil likevel være avgjørende at arbeidet med ungdomsgarantien skjer i samarbeid mellom de ulike aktørene. Arbeiderpartiet foreslår også å øke antall plasser i varig tilrettelagt arbeid (VTA), og sikre en sømløs overgang fra skole til VTA for unge som har behov for slike tiltak.

I tillegg skal uføre skjermes mot levealdersjusteringen i pensjonssystemet, slik at de ikke får svakere utvikling i pensjonsnivåene enn arbeidsføre.

Senterpartiet

[Senterpartiets kapittel](#) om arbeidsliv og velferd er relativt kort og handler i hovedsak om hvordan arbeidslivet skal reguleres, mer enn om hvordan flere skal komme ut i arbeid.

Partiet slår fast at offentlig sektor som hovedregel skal tilby hele og faste stillinger. Dette er i tråd med regjeringens hovedlinje de siste årene, men gir få signaler om fleksibilitet for dem som ønsker deltidsarbeid.

Senterpartiet legger likevel vekt på at arbeidslivet skal ha plass til personer med redusert arbeidsevne. Det skal bli enklere å kombinere arbeid og inntekt med pensjon og andre ytelser. På landsmøtet i 2025 vedtok partiet å øke inntektsgrensen for uføre som prøver seg i jobb, fra 0,4 G til 1G. Dette kan senke terskelen for å komme i arbeid.

I programmet sies det også at det skal «være økonomisk trygt å jobbe i kombinasjon med uføretrygd for å gjøre overgangen til arbeidslivet enklere». Det presiseres ikke hvilke endringer som foreslås, men antakelig dreier dette seg om hvorvidt man skal kunne kombinere uføretrygd med inntektsgivende arbeid.

Tiltakene fordrer det at det faktisk finnes stillinger man kan søke på, samt et godt samarbeid mellom de ulike aktørene. Senterpartiet uttrykker ikke direkte mål om å redusere antallet unge på trygd, men legger til rette for løsninger som kan bidra til overgang til arbeid over tid.

Miljøpartiet De Grønne

[Miljøpartiet De Grønne er et av få partier som har et eget kapittel om ungt utenforskap.](#)

Her foreslås en prøveordning der unge under 30 år som står utenfor arbeid og utdanning skal få «ungdomslønn». Ordningen skal kombineres med individuell veiledning og tilrettelegging for arbeidsrettet aktivitet. Forslaget kan minne litt om dagens VAT-ordning.

En slik ungdomslønn kan gi økonomisk trygghet, men kan risikere å bli en passiv ordning, dersom den ikke knyttes til aktivitet, enten utdanning eller en form for inntektsgivende arbeid. Da er antakelig punktet om å tilby alle mellom 16-19 år en sommerjobb et mer direkte arbeidsrettet tiltak.

Partiet foreslår også et forsøksprosjekt med et ettårig frivillig arbeidsår for ungdom over 15 år som er ferdige med grunnskolen. Tilbudet vil antakelig innrettes mot unge som trenger en mer praktisk hverdag, eller som trenger ekstra oppfølging i overgangen til videregående skole.

Under kapitlet om «sosial rettferdighet og kampen mot fattigdom» foreslås et pilotprosjekt med «delestillinger». To personer med redusert arbeidsevne skal kunne dele en stilling, få opplæring sammen og jobbe det helsen tillater. Stillingen skal samfinansieres av arbeidsgiver og NAV

Kristelig Folkeparti

[Kristelig Folkepartis program](#) har ikke et eget kapittel om unge uføre. Forslagene som omtales her, er hentet fra kapitlet «Et inkluderende arbeidsliv».

Partiet foreslår å forlenge avklaringsperioden før vurdering av uføretrygd for unge, særlig ved sykdommer med lang behandlingstid. I dag kan korte vurderingsperioder føre til at unge får innvilget uføretrygd primært av økonomiske hensyn, selv om en kombinasjon av arbeid og støtte kunne vært mulig. KrF mener dagens system i slike tilfeller kan virke mot sin hensikt.

Videre foreslås det å slå sammen ulike ytelser og oppfølgingstiltak for unge under 30 år til én felles ytelse. Denne skal erstatte dagpenger, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd, tiltakspenger, sosialhjelp og kvalifiseringsprogram. Målet er å skape et mer helhetlig og effektivt system, der fokus rettes mot kvalifisering, utdanning og arbeid. KrF argumenterer for at en slik samordning kan bidra til bedre oppfølging og koordinering, og dermed også gjøre noe med de utfordringene Riksrevisjonen har pekt på. Samler man ytelsene og tjenestene i en egen ordning for unge, kan det bli enklere å arbeide systematisk med utenforskap og tilrettelegging. Et komplisert og omfattende system medfører gjerne at man bruker mer tid på å vurdere hvilke ytelser brukeren har rett på, heller enn hvilke tiltak som kan få en inn i et utdanningsløp eller i arbeidslivet.

Venstre

I [programmet til Venstre](#) heter det at det skal være enklere å kombinere uføretrygd med andre ytelser, slik at flere får brukt sin restarbeidsevne i arbeidslivet. Partiet foreslår også at NAV skal få lokal handlingsfrihet til å teste ut «arbeidsorientert uføretrygd» i samarbeid med lokale arbeidsgivere.

Et regjeringsoppnevnt utvalg har tidligere vurdert slike løsninger, og konkluderte med at det er få virkemidler som faktisk gjør det attraktivt for arbeidsgivere å ansette personer med nedsatt arbeidsevne. Flertallet i utvalget anbefalte et prøveprosjekt for nye søkere av uføretrygd under 30 år, der lønnen skulle være trygdejustert. Dette ville redusere lønnskostnadene for arbeidsgiver, samtidig som det ble lagt vekt på behovet for tilrettelegging, oppfølging og bistand til å finne varig arbeidsplass.

Det [finnes lite statistikk](#) om omfanget av uutnyttet arbeidsevne blant personer som er uføretrygdet. Et forsøk med arbeidsorientert uføretrygd kan gi viktig kunnskap om potensialet i denne gruppen.

I kapitlet om NAV vil Venstre at både den statlige og kommunale delen av etaten i større grad tar i bruk hele virkemiddelapparatet. Målet er å unngå passiv utbetaling av ytelser og heller bidra til aktivitet og økt livskvalitet.

Venstre ønsker også å videreutvikle ordningen med å kombinere deltidsarbeid og trygdeytelser. Det foreslås lønnstilskudd til bedrifter som ansetter unge arbeidsledige eller personer med funksjonsnedsettelse. I tråd med dette vil Venstre gjøre det mulig for personer på uføretrygd å tjene opp til 1G i tillegg uten at de mister uføretrygd. Slik skal man kunne jobbe ved siden av å motta trygd, slik også SV har foreslått.

Videre heter det at man skal motarbeide ufrivillig deltid, men samtidig legge til rette for deltidsstillinger for dem som har redusert arbeidsevne eller selv ønsker det. Dette kan gi økt fleksibilitet og individuell tilpasning, og kan ses som et alternativ til mer rigide krav om heltid.

Høyre

[Høyre](#) har vært blant de tydeligste partiene i debatten om unge uføre, men temaet er ikke viet et eget kapittel i det nye partiprogrammet. Relevante tiltak omtales under kapitlet om inkluderende arbeidsliv.

Partiet ønsker i utgangspunktet flest mulig heltidsstillinger, men åpner for større fleksibilitet når det gjelder deltidsarbeid og midlertidige stillinger. Høyre understreker at det må finnes flere veier inn i arbeidslivet, særlig i en tid hvor mange faller utenfor.

Høyre ønsker å innføre en hovedregel om at personer under 30 år ikke skal innvilges uføretrygd med mindre det foreligger åpenbare medisinske grunner. I stedet skal unge få inntektssikring gjennom en arbeidsrettet ytelse. Partiet ønsker å utrede en slik inntektsikringsordning, inspirert av kvalifiseringsprogrammet.

Målet er å erstatte passive ytelser med en lønnsordning som gir unge økonomisk støtte for det de faktisk klarer å bidra med, gjennom arbeidstrening og individuell tilpasning. Tanken er å skape incentiver for å bruke restarbeidsevne, uten å frata dem som ikke kan jobbe sitt økonomiske grunnlag.

Partiet foreslår også at legens vurdering av restarbeidsevne og sykemeldingsgrad skal inngå i sykemeldingen. Slik kan arbeidsgiver vurdere om det er mulighet for å utføre andre, gjerne lettere oppgaver i en periode, fremfor fullt fravær.

Høyre ønsker en helhetlig reform av ytelsene, for å sikre at det lønner seg å arbeide for dem som kombinerer arbeidsinntekt med andre ytelser. De ønsker også å se på om noen ytelser kan utmåles for lengre perioder av gangen, for å gi mottakeren større økonomisk forutsigbarhet.

Høyre støtter også en prøveordning med arbeidsorientert uføretrygd, slik Venstre og utvalg har foreslått.

Fremskrittspartiet

[Fremskrittspartiet](#) legger stor vekt på økonomiske incentiver for å få flere ut i arbeid. Partiet ønsker en reform av trygdesystemet med mål om at den enkeltes arbeidsevne utnyttes så langt dette lar seg gjøre.

FrP foreslår å utrede et samlet tak for hvor mye en person kan motta i offentlige støtteordninger, og slår fast at det alltid skal lønne seg økonomisk å gå fra trygd til arbeid.

Partiet ønsker også en reform av NAV, der antall ytelser og ordninger reduseres for å gjøre systemet enklere og mer oversiktlig for brukerne. Målet er å frigjøre ressurser til oppfølging og veiledning av brukere som står utenfor arbeidslivet.

Fremskrittspartiet gikk høsten 2024 ut og sa at ingen under 40 år bør gis varig uføretrygd, med mindre det er helt åpenbart at de aldri vil kunne delta i arbeidslivet. Begrunnelsen er den samme som hos Høyre, at man i større grad skal utnytte den enkeltes restarbeidsevne.

FrP foreslår også å støtte arbeidsgivere som inkluderer mennesker med nedsatt funksjonsevne, blant annet med økonomisk bistand og kompensasjon for tilrettelegging. I tillegg foreslås det å utvide ordningen med funksjonsassistanse, slik at flere får mulighet til å ta en utdanning. I dag brukes ordningen primært i arbeidslivet, men kan antakelig også fungere godt for å få flere ut i utdanning.

Samtidig understreker FrP at unge uføre som helt åpenbart ikke kan delta i arbeidslivet, og som har blitt minst 80 prosent uføre før fylte 26 år, fortsatt skal ha rett på ytelsen *ung ufør*.

De tydeligste skillelinjene

Etter en gjennomgang av de ni største partienes programmer, er det tydelig at skillelinjene fortsatt er store mellom høyresiden og venstresiden. Tilsynelatende er det likevel et område der partiene aktivt søker enighet og løsninger på tvers av de ideologiske skillelinjene. Det er selvsagt noe uenighet om de ulike tiltakene, men arbeidslinjen står likevel sterkt hos begge. Arbeid og utdanning skal være hovedregelen, mens trygd og sosialhjelp skal være unntak. Fremskrittspartiet legger seg i all hovedsak på samme linje, men er noe tydeligere når det gjelder nivået på ytelsene.

Uenigheten om nivået på stønadene tydeliggjør forskjellene mellom høyresiden og venstresiden i norsk politikk. Der de fleste partiene har til felles at man ønsker å sikre at arbeidsinntekt alltid skal være høyere enn nivået for ytelser, ønsker SV og Rødt at man øker ytelsene.

MDG er antakelig det partiet som har tenkt mest utradisjonelt eller innovativt i sitt nye partiprogram. Forslagene om å dele stillinger mellom flere personer, samt å ha egne ordninger for ungdommer i overgangen mellom grunnskolen og videregående, er både kreative og nytenkende. Dersom man sikrer et godt samarbeid mellom NAV og eventuelle arbeidsgivere, hvor det er rom for individuell tilpasning, kan det gi mulighet for at flere får prøvd seg i arbeid. På en annen side kan det bli uforutsigbart for en arbeidsgiver dersom arbeidstakerens arbeidstid til enhver tid skal tilpasses helsetilstanden.

Det er også en synlig forskjell mellom partiene når det snakkes om deltidsarbeid. For partiene på venstresiden er faste heltidsstillinger idealet, og de fleste tiltakene knyttet til dette målet. Høyresiden er ikke nødvendigvis uenig i målet, og flere av partiene ønsker å avskaffe «ufrivillig deltid», men legger samtidig vekt på fleksibilitet og individuelle behov. Det passer ikke for alle å jobbe fulltid, og da bør kanskje ikke politikere begrense muligheten til å jobbe deltid eller midlertidig for dem som ønsker det.

Spørsmålet om hvorvidt man skal ha for eksempel midlertidige stillinger, påvirker også tilgjengeligheten på arbeid for unge som står utenfor. At det blir vanskeligere å tilby midlertidige stillinger, kan føre til at det blir vanskeligere for arbeidsgivere å inkludere unge.

Begrepet restarbeidsevne går igjen i de fleste programmene. Det er bred enighet om behovet for økt bruk av graderte sykemeldinger. Mange som i dag er 100 prosent sykemeldt, kunne ha jobbet

noe. Det er viktig både for samfunnet, som trenger arbeidskraft, og for den enkelte, som har behov for å tilhøre et fellesskap og være påkoblet samfunnet.

Det er også bred enighet om behovet for forenkling. Flere partier tar til orde for å kutte i antallet ytelser eller samle dem i én felles ordning, tilpasset den enkeltes behov og arbeidsevne. Dette kan gjøre systemet mer oversiktlig, men stiller samtidig større krav til individuell vurdering.

Samlet sett inneholder partiprogrammene en god del nytenkning og innovative forslag. Dersom det blir regjeringsskifte høsten 2025, er det ikke utenkelig at en omorganisering av NAV-systemet vil stå høyt på dagsorden.

For å redusere ungt utenforskap bør det:

- Gjennomføres et prøveprosjekt med arbeidsorientert uføretrygd
- Innføres krav om at restarbeidsevne vurderes av fastleger
- Slå sammen alle ytelser hos NAV til en ytelse som vurderes etter behov og utgifter for den enkelte
- Ikke gi varig uføretrygd til unge under 30 år

Civita er en liberal tankesmie, som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Den enkeltes publikasjonsforfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemeldinger, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren på odaoline@civita.no eller civita@civita.no.

Kildeliste

- Aftenposten: *Det er bedre med en midlertidig jobb enn ingen jobb* (2024) <https://www.aftenposten.no/meninger/leder/i/73j2Rw/det-er-bedre-med-en-midlertidig-jobb-enn-ingen-jobb>
- Folkehelseinstituttet: *Konsekvenser av covid-19-pandemien for barn og unges liv og psykiske helse: andre oppdatering og hurtigoversikt*, (2023), via FHI.no: <https://www.fhi.no/publ/2023/konsekvenser-av-covid-19-pandemien-for-barn-og-unges-liv-og-psykiske-helse/>
- NAV: *Ny ungdomsgaranti i Nav* (2024), via Nav.no: <https://www.nav.no/samarbeidspartner/ungdomsgaranti>
- NAV: *Kortere makstid på AAP ga flere i arbeid og raskere uføretrygd* (2022), via nav.no: <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/analyser-fra-nav/arbeid-og-velferd/arbeid-og-velferd/arbeid-og-velferd-nr.2-2022/kortere-makstid-pa-aap-ga-flere-i-arbeid-og-raskere-uforetrygd>
- NAV: *Diagnoser uføretrygd* (oppdatert 2024), via Nav.no: <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/aap-nedsatt-arbeidsevne-og-uforetrygd-statistikk/uforetrygd/diagnoser-uforetrygd>
- OECD (2018): *Investing in Youth: Norway*, OECD Publishing, Paris., Hentet fra: https://www.oecd.org/en/publications/investing-in-youth-norway_9789264283671-en.html
- Regjeringen: *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring- tiltak for økt sysselsetting* (NOU 2021:2), via Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2021-2/id2832582/?ch=11>
- Regjeringen: *En forsterket arbeidslinje – flere i jobb og færre på trygd* (Meld. St. 33 (2023-2024), via regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-33-20232024/id3052167/?ch=2>
- Riksrevisjonen: *Arbeidsretta bistand fra styresmaktene til unge utenfor arbeidslivet* (2024) [:https://www.riksrevisjonen.no/rapporter-mappe/no-2023-2024/arbeidsretta-bistand-fra-styresmaktene-til-unge-utanfor-arbeidslivet/](https://www.riksrevisjonen.no/rapporter-mappe/no-2023-2024/arbeidsretta-bistand-fra-styresmaktene-til-unge-utanfor-arbeidslivet/)
- Statistisk sentralbyrå: *Liten nedgang i andel uføre* (2024) <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/trygd-og-stonad/statistikk/uforetrygdede/artikler/liten-nedgang-i-andel-ufore>
- Schreiner, R: *Unemployed or disabled? Disability screening and labor market outcomes of youths.* (2019), Hentet via: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/202634/1/1665113480.pdf>
- Venbakken, K: *Norge har aldri hatt flere unge uføre* (2024), via Aftenposten: <https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/gEEqka/norge-har-aldri-hatt-flere-unge-ufore-ernille-kramaas-23-er-en-del-av-den-dystre-statistikken>

Partiprogrammene

Rødt: <https://roedt.no/arbeidsprogram>

Sosialistisk venstreparti: <https://www.sv.no/politikken/arbeidsprogram/>

Arbeiderpartiet: <https://www.arbeiderpartiet.no/om/program/>

Senterpartiet: <https://www.senterpartiet.no/politikk/program-uttaler/Nytt%20prinsipp-%20og%20handlingsprogram%202025-2029>

Miljøpartiet De Grønne: https://docs.google.com/document/d/1gwy6H6RDN-zQNYnqmd8zWb0rqWUQ_rfXdrp1AnE6pel/edit?tab=t.0

Kristelig folkeparti: <https://krf.no/nyheter/krfs-stortingsprogram-2025-2029/>

Venstre: <https://www.venstre.no/politikk/partiprogram/>

Høyre: <https://res.cloudinary.com/hoyre/images/v1748846513/Nye%20hoyre.no/Hovedside/Hoyres-stortingsvalgprogram-bokmal-ensidig/Hoyres-stortingsvalgprogram-bokmal-ensidig.pdf>

Fremskrittspartiet: <https://www.frp.no/files/Program/2025/Program-2025-2029.pdf>